

در این درس به پاسخ این سؤال می‌خواهیم برسیم که: «اگر هیچ یک از مخلوقات در اداره جهان، با خداوند شریک نیستند، پس نقش اراده انسان چه می‌شود؟»

اختیار، حقیقتی وجدانی و مشهود

کدام عمل اختیاری است و کدام عمل اختیاری نیست:

عمل غیر اختیاری	عمل اختیاری
حرکات قلب یک فرد برای گردش خون،	حرکات پای وی به هنگام قدم زدن،
حرکات دستی که بر اثر بیماری لرزش دارد.	حرکت دستی که خود شخص برای غذا خوردن بالا و پایین می‌آورد.

- **معنای اختیار:** توانایی بر انجام یک کار و یا ترک آن است. / **اختیار،** یک حقیقت وجدانی است. / **معنای حقایق وجدانی:** حقایق وجدانی، اموری هستند که به قدری آشکار و بدیهی می‌باشند که هر کس بدون نیاز به هیچ دلیل و واسطه‌ای در درون خود به آن‌ها علم دارد.
- **اختیار را چگونه درمی‌یابیم؟** هر انسانی آن را در خود می‌یابد و می‌بیند که شبانه‌روز در حال تصمیم‌گرفتن برای انجام یک کار یا ترک آن است.
- **آیا اختیار قابل اثبات و انکار است؟** خیر! اختیار امری اثباتی و انکاری نیست، چرا که امری «وجدانی» و «شهودی» است. پس کسانی که اختیار را نفی می‌کنند، در سخن و در عمل از اختیار بهره می‌برند. (شعر مولانا در همین راستاست که در کتاب درسی آمده است و از ذکر آن خودداری می‌کنیم).

نشانه‌ها و شواهد اختیار

۱. تفکر و تصمیم

- «تصمیم‌ها» و «تردیده‌ها» نشانه وجود اختیار است.
- این شعر مولوی تأییدگر «تفکر و تصمیم» به عنوان شاهد و نشانه اختیار است:

این که فردا این کنم یا آن کنم خود دلیل اختیار است ای صنم

۲. احساس رضایت و پشیمانی

- هرگاه در کار خود موفق شویم، احساس رضایت از خود داریم. این «احساس رضایت» نشانه چیست؟ نشانه این است که کار خود را نتیجه «اراده» و «تصمیم عاقلانه» خودمان می‌دانیم.
- هرگاه در کار خود اشتباه کنیم، احساس پشیمانی می‌کنیم. این «احساس پشیمانی» نشانه چیست؟ نشانه این است که کار خود را نتیجه «اراده» و «تصمیم عاقلانه» خودمان می‌دانیم.
- رابطه علت و معلولی: «کار را نتیجه اراده خود دانستن» علت است برای این معلول: «احساس رضایت»
- رابطه علت و معلولی: «کار را نتیجه اراده خود ندانستن» علت است برای این معلول: «احساس پشیمانی»
- این شعر مولوی تأییدگر «احساس رضایت و پشیمانی» به عنوان شاهد و نشانه اختیار است:

گر نبودی اختیار این شرم چیست؟ این دریغ و خلجت و آزرم چیست؟
و آن پشیمانی که خوردی زان بدی ز اختیار خویش گشتی مهتدی

۳. مسئولیت‌پذیری

- هر کدام از ما خودمان را مسئول کارهایی می‌دانیم که انجام می‌دهیم. در نتیجه دو اتفاق روی می‌دهد: ۱. اگر کار ما درست بود، تشویق می‌شویم؛ ۲. اگر کار ما نادرست بود، تنبیه می‌شویم. این موضوع نشان‌دهنده وجود اختیار است.
- عهد و پیمان بستن نیز مبتنی بر اختیار است.
- این شعر مولوی تأییدگر «مسئولیت‌پذیری» به عنوان شاهد و نشانه اختیار است:

هیچ گویی سنگ را فردا بیا ورنه نیایی من دهم بد را سزا؟
هیچ عاقلی مر کلوخی را زند؟ هیچ با سنگی عتابی کس کند؟

متن آیه

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ
إِذَا شَاءَ كَرِهًا وَإِذَا كَفَرًا

ما راه را به او نشان دادیم
می‌خواهد سپاسگزار باشد یا ناسپاس

(انسان / ۳)

متن خوانی آیه

۱. مفهوم «می‌خواهد شکرگزار یا ناسپاس باشد» به انتخاب میان دو راه اشاره دارد؛ پس این آیه بیانگر اختیار است.
۲. خداوند راه درست را به انسان نشان داده است و این دیگر دست خود انسان است که آن راه را برود یا نرود.
۳. پیام ضمنی «الف»: این آیه نشان‌دهنده «هدایت ویژه انسان» است.
۴. پیام ضمنی «ب»: این آیه نشان‌دهنده هدایت الهی توسط پیامبران است. یعنی به هدایت تشریعی اشاره دارد.

متن آیه

قَدْ جَاءَكُمْ
بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ
فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ
وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ...

به راستی آمده است نزد شما
دلایلی روشن از پروردگارتان؛
پس هر که بینا گشت به سود خودش،
و هر کس کوری پیشه کرد به زیان خودش است ...

(انعام/۱۰۴)

تذکره در قرآن (۱)

پس از ترجمه آیات زیر در آن تأمل کنید و توضیح دهید چگونه محتوای این آیات می‌تواند نشانی از وجود اختیار در انسان باشد؟
پاسخ: خداوند اعلام می‌کند که رهنمودها و دلایلی روشن را برای شما فرستادیم (ارسال پیامبران و وجود فطرت) اکنون شما با اختیار خودتان باید انتخاب کنید و سود و زیان این انتخاب‌تان به خودتان می‌رسد.

متن خوانی آیه:

۱. مفهوم «فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ» (پس هر که بینا گشت) و «وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا» (هر کس کوری پیشه کرد) به انتخاب میان این دو راه اشاره دارد؛ پس این آیه بیانگر اختیار است.
۲. خداوند راه درست را با رهنمودهایی به انسان ارائه کرده است و این دست خود انسان است که این راه را برود یا نرود.
۳. این آیه با آیه «إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِقْمَا شَاكِرًا وَإِقْمَا كُفُورًا» ارتباط مفهومی دارد و هر دو تأکید بر اختیار انسان دارند.

متن آیه

ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَئِدْيَكُمْ
وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ

این [عقوبت] به خاطر کار و کردار پیشین شماست،
[وگرنه] خداوند هرگز نسبت به بندگان [خود] بیدادگر نیست. (آل عمران/۱۸۲)

تذکره در قرآن (۲)

پاسخ: در آیه آمده است که «عقوبت به دلیل انجام کارهای خودتان است» که با اختیار انتخاب شده‌اند، و خداوند نسبت به بندگان خودش بیدادگر و ظالم نیست.

متن خوانی آیه:

۱. «ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَئِدْيَكُمْ» نشان می‌دهد که علت وجود آتش دوزخ، گناهی است که انسان‌ها با اختیار خود انجام داده‌اند.
۲. انسان چون مختار است؛ پس «مسئول اعمال اختیاری خودش است».
۳. رابطه علت و معلولی: «انجام کارهایی که گناه بوده است» علت است برای روی دادن این معلول: «عقوبت الهی»
۴. این آیه با آیه «إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِقْمَا شَاكِرًا وَإِقْمَا كُفُورًا» و آیه «قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ...» ارتباط مفهومی دارد و هر سه بر اختیار انسان تأکید دارند.
۵. این آیه با مطلبی که در سال دهم در مورد «تشبیه خوردن مال یتیم به خوردن آتش» آمده است، ارتباط مفهومی دارد.

قانونمندی جهان، (زمینه‌ساز شکوفایی اختیار)

۱. هدف‌دار بودن جهان هستی و اعتقاد به خداوند حکیم

شکوفایی اختیار در انسان

اعتقاد به خداوند حکیم

- اعتقاد به خداوندی حکیم که با حکمت خود جهان را خلق کرده و آن را اداره می‌کند، این اطمینان را به انسان می‌دهد که همه وقایع و رخدادها جهان، تحت یک برنامه سامان‌دهی شده و غایتمند انجام می‌گیرد. «حکمت» خداوند برپایه «علم و قدرت» اوست.
- اگر ما دلیل رویدادها را نمی‌دانیم، ناشی از دانش محدود و ناقص ماست.
- هر حادثه در جهان، دارای هدف معینی است و این معنای حکیمانه بودن جهان هستی است.
- بیت «قطره‌ای کز جویباری می‌رود / از پی انجام کاری می‌رود» به مفهوم زیر اشاره دارد:
 - هدف‌داری جهان: هر حادثه‌ای در جهان، دارای هدف معینی است.
 - اعتقاد به خداوند حکیم که زمینه‌ساز شکوفایی اختیار در انسان است.
- نتایج دیگر ایمان به خداوند حکیم:
 - اطمینان انسان از عدم نابودی جهان» چرا که اشتباه در کار خداوند راه ندارد و او «علیم» و «قادر» است.

متن آیه

إِنَّ اللَّهَ يُمِصُّ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
أَن تَزُولَا
وَلَئِنْ زَالَتَا
إِنَّ أَمْسَكَهُمَا
مِنْ أَحَدٍ مِّن بَعْدِهِ ...

همانا خداوند نکه می‌دارد
آسمان‌ها و زمین را
از منحرف شدن
و اگر منحرف شوند
نکه نمی‌دارد آن دو را
هیچ‌کسی بعد از او (مگر خود خداوند) ...

(فاطر/۴۱)

۱. دلالت می‌کند به «اعتقاد به خداوندی حکیم، که با حکمت خود جهان را خلق کرده و آن را تدبیر می‌کند».
۲. به یکی از زمینه‌های شکوفایی اختیار اشاره دارد: اعتقاد به خداوندی که با «حکمت» خود، جهان را آفرید.
۳. جهان «هdfمند» است.
۴. «اطمینان انسان از عدم نابودی جهان» چرا که اشتباه در کار خداوند راه ندارد و او «علیم» و «قادر» است و تنها اوست که جهان را از زوال حفظ می‌کند.
۵. ایمان به خدای حکیم و نظام حکیمانه این نتیجه را در پی دارد: اطمینان یافتن از این که جهان دارای حافظ و نگاهبانی است.
۶. ارتباط معنایی با شعر «قطره‌ای کز جویباری می‌رود / از پی انجام کاری می‌رود»
۷. مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ: حفظ جهان هستی، منحصر به خداوند است و دلالت دارد بر مفهومی که در درس یک سال ۱۲ خواندیم که: «موجودات در بقا نیز نیازمند خداوند هستند».
۸. کل آیه بر «توحید در ربوبیت» دلالت دارد.

۲. قانونمند بودن جهان

شکوفایی اختیار در انسان

اعتقاد به «قانونمند بودن جهان»

■ در نتیجه اعتقاد به خداوند حکیم، انسان می‌داند که فقط با زندگی در یک جهان قانونمند، «امکان انتخاب» وجود دارد، زیرا با زندگی در چنین جهانی است که او می‌تواند قوانین حاکم بر جهان هستی و خلقت را بشناسد و برای رفع نیازهای خود از آن‌ها استفاده کند و به هدف‌های خود برسد. به عبارت دیگر، او در جهانی زندگی می‌کند که قدر و قضای الهی بر آن حاکم است. ■ نام دیگر، قانونمندی و نظم و سامان جهان، «قضا و قدر الهی» است.

قضا و قدر

■ معنای «قدر یا قدر»: اندازه / معنای «تقدیر»: اندازه گرفتن / معنای «قضا»: به انجام رساندن، پایان دادن، حکم کردن و حتمیت بخشیدن

■ مفهوم «قضا» و «قدر» الهی چیست؟

قدر الهی	قضای الهی
تعیین «حدود، اندازه، ویژگی، موقعیت مکانی و زمانی موجودات» توسط خداوند	«ایجاد شدن» موجودات جهان با حکم و فرمان و اراده الهی
نقشه جهان با همه ریزه‌کاری‌ها و قانونمندی‌هایش از آن خدا و علم خداست.	«اجرا و پیاده کردن» نقشه جهان، «اجرا و پیاده کردن» قانونمندی‌ها به اراده خداست.
در نقشه جهان نقص و اشتباهی نیست.	«در اجرا و پیاده کردن» نقشه جهان نیز نقص و اشتباهی نیست.
آب دارای «ویژگی‌هایی» است که سبب رفع تشنگی می‌شود.	«آفرینش» آب، به «قضا» اشاره دارد.
شرایط دیوار مانند کج بودن یا محکم بودن، تقدیر است.	فروریختن دیوار کج، یک قانون و قضای الهی است.
تعیین طول، عرض و ... یک موجود، تقدیر الهی است.	خلق موجودات، قضای الهی است.
این که ماه در کدام مدار دور زمین می‌چرخد، الکترون‌های هر عنصر چه تعدادی هستند؛ تقدیر الهی است.	آفرینش ماه و زمین و الکترون، قضای الهی است.
خداوند با «حکمت» خود، اندازه، ویژگی و نقشه پدیده‌ها را معین می‌کند.	خداوند با «اراده» خود، آن‌ها را محقق می‌سازد.

■ اگر به «قضا و قدر الهی» معتقد نبودیم، نمی‌توانستیم با اطمینان خاطر کار و فعالیت انجام دهیم و از اختیار خود بهره بگیریم.

■ اگر به «قضا و قدر الهی» معتقد نبودیم، هیچ نظامی را در پدیده‌ها نمی‌دیدیم و هیچ زمینه‌ای برای کار اختیاری پدید نمی‌آمد.

اصلاح یک پندار

■ معنای تقدیر این نیست که وقتی به حادثه‌ای تعلق گرفت، هر قانونی را لغو و هر نظامی را برهم می‌زند؛ درحالی که دیدیم معنای قدر و قضای الهی این است که هر چیزی مهندسی و قاعده خاص خود را دارد که این قواعد، توسط انسان قابل یافتن و بهره‌گیری است.

■ بدون پذیرش قدر و قضای الهی هیچ نظامی برقرار نمی‌شود و هیچ زمینه‌ای برای کار اختیاری پدید نمی‌آید.

■ داستانی از امام علی (ع) و یارانش:

روزی امیرمؤمنان علی (ع) با جمعی از یاران خود در سایه دیواری نشسته بود. آن حضرت متوجه کجی و سستی دیوار شد و برای اینکه مبدا دیوار روی او و یاران خراب شود، از آنجا برخاست و زیر سایه دیواری دیگر نشست. یکی از یاران به آن حضرت گفت: «یا امیرالمؤمنین آیا از قضای الهی می‌گریزی؟» امام فرمود: «از قضای الهی به قدر الهی پناه می‌برم».

پرسش: منظور امام علی از بیان این عبارت چه بود؟ «از قضای الهی به قدر الهی پناه می‌برم».

پاسخ: یعنی از نوعی قضا و قدر الهی، به نوع دیگری از قضا و قدر الهی پناه می‌برم.

پرسش: افرادی که قضا و قدر الهی را با اختیار انسان ناسازگار می‌دانند، چگونه می‌اندیشند؟

پاسخ: آن‌ها تعریف غلطی از تقدیر دارند. آن‌ها فکر می‌کنند که «تقدیر، و رای قانونمندی و نظم است» و فکر می‌کنند «هرگاه تقدیر بر حادثه‌ای تعلق بگیرد، هر قانونی را لغو و هر نظامی را برهم می‌زند».

اختیار انسان، یک تقدیر الهی

- ساده‌ترین و آشکارترین تقدیرهای الهی: تعیین طول، عرض، حجم، مکان و زمان یک موجود
- تقدیر الهی شامل «همهٔ ویژگی‌ها، کیفیت‌ها و کمیت‌ها و کلیهٔ روابط میان موجودات» نیز می‌شود.
- اختیار انسان، یکی از ویژگی‌های انسان است؛ پس اختیار انسان، یک تقدیر الهی است.
- خداوند این‌گونه تعیین کرده که انسان کارهایش را «با اختیار انجام دهد» و کسی نمی‌تواند از اختیار، که ویژگی ذاتی اوست، فرار کند؛ حتی اگر فرار کند باز هم براساس اختیار فرار کرده یا نکرده است.

رابطهٔ اختیار انسان با ارادهٔ خداوند

- پرسش:** چگونه می‌توان هم به قضا و ارادهٔ الهی معتقد بود و هم انسان را موجودی مختار دانست؟ آیا می‌توان گفت که کار انسان، هم به اراده و اختیار انسان وابسته است و هم به ارادهٔ خداوند؟
- پاسخ:** کتاب درسی، پاسخ این سؤال را چنین بیان کرده است: «در صورتی که رابطهٔ اختیار و ارادهٔ انسان را با ارادهٔ خداوند، رابطهٔ طولی بدانیم، به این پرسش پاسخ داده‌ایم.»
- انواع علل: ۱. علل عرضی؛ ۲. علل طولی که در جدول زیر به صورت مقایسه‌ای نمایش داده‌ایم:

علل طولی	علل عرضی
یک عامل بر روی عامل دیگر، اثر می‌گذارد و آن عامل بر عامل بعدی و ... تا به معلول برسد.	چند عامل به صورت «مجموعه» و با «همکاری» یکدیگر پدیده‌ای را به وجود می‌آورند.
کار پیدایش معلول را به «هر کدام» از عوامل می‌توان نسبت داد.	چند عامل با «مشارکت» یکدیگر پدیده‌ای را به وجود می‌آورند.
هر عامل رابطه‌اش با معلول به صورت «غیر مستقیم» است.	هر عامل در این نوع از علل، به صورت «مستقیم» نقش متفاوتی را ایفا می‌کند.
مثال: رابطهٔ قلم، دستی که قلم در دست دارد و سیستم عصبی که موجب حرکت قلم و ... برای نوشتن لازم است.	مثال: برای رویش گل مجموعه‌ای از باغبان و خاک و ... لازم است.

- در فعل اختیاری یعنی در هر کاری که با ارادهٔ خود انجام می‌دهیم تا زمانی که انسان به انجام فعلی اراده نکند، آن فعل انجام نمی‌پذیرد.
- وجود ما، ارادهٔ ما و عمل ما، همگی وابسته به «ارادهٔ خداوند» است؛ ارادهٔ انسان در طول ارادهٔ خداوند است و با آن منافات ندارد.
- بررسی**
- با اینکه قضای الهی و اختیار، هر دو، چه در موفقیت‌ها و چه در شکست‌های انسان نقش دارند، چرا برخی انسان‌ها می‌کوشند شکست‌های خود را به قضا و قدر الهی نسبت دهند؟
- پاسخ:** به‌طور کلی انسان‌ها تمایل دارند که شکست‌های خود را گردن خود نیندازند چرا که «عزت نفس» آدم‌های شکست خورده جریحه‌دار می‌شود و وقتی شکست‌های خود را به تقدیر مربوط می‌کنند، فشار روانی شکست را کاهش می‌دهند.

نمونه

پس از جنگ صفین و در راه بازگشت از جنگ، مردی از امام علی (ع) سؤال کرد، آیا رفتن به جنگ بنا بر قضا و قدر الهی بود؟ آن حضرت پاسخ داد: «آری، از هیچ تبه‌ای بالا نرفتید و در هیچ وادی سرازیر نگشتید، مگر به قضا و قدر الهی»، آن مرد پرسید: «پس رنج‌های ما در این سفر آیا به حساب خدا گذاشته خواهد شد و نباید انتظار پاداشی داشته باشیم؟» (این همان برداشت نادرست از قضا و قدر است که امروزه نیز گاه مشاهده می‌شود). امام (ع)، فرمود: «خداوند به شما سه اجر بزرگ عنایت فرموده، اجر رفتن به جنگ، زیرا با ارادهٔ خود رفتید؛ اجر حضور در جبهه، زیرا به ارادهٔ خویش در آن‌جا حضور داشتید؛ اجر بازگشت از نبرد، زیرا به ارادهٔ خویش بازگشتید و در هیچ‌یک از این مراحل مجبور نبودید.» سپس امام (ع)، به برداشت ناصحیحی که در ذهن آن مرد بود، اشاره کرد و فرمود: «شاید از این که گفتم رفتن تا نابر قضا و قدر الهی بود، گمان کردی قضا و قدر، جبری و حتمی بود؟ اگر اعمال مردم بر این‌گونه بود، پاداش و مجازات، بیهوده و باطل می‌شد.»

متن‌خوانی نمونه فوق

- امام علی (ع)، قضا و قدر را جبری و حتمی نمی‌دانند.
- امام علی (ع)، قضا و قدر را مخالف با اختیاری بودن رفتارهای انسان نمی‌دانند.
- امام علی (ع)، معتقدند اگر قضا و قدر جبری و حتمی باشد، در این صورت، مفهوم پاداش و مجازات بیهوده و باطل خواهد بود.

نکته

ما انسان‌ها در دایره قضا و قدر الهی، مختار هستیم. یعنی در چارچوب قوانین الهی، اختیار داریم.

پاسخ به یک پرسش

ممکن است برای شما این سؤال پیش آید که:

«اگر خدا از قبل سرنوشت و آینده مرا می‌داند، تلاش و اراده من چه نقشی در آینده‌ام دارد؟»

■ علت این که ایراد فوق به وجود می‌آید این است که: پرسش‌کننده فکر می‌کند «علم بشری» با «علم الهی» یکی است در حالی که چنین نیست.

■ مقایسه علم الهی و علم بشری:

علم الهی	علم بشری
شامل: فرایند انجام حوادث + پایان و نتیجه امور مثال: خداوند نه تنها می‌داند که آینده یک دانش‌آموز چیست؛ بلکه می‌داند که دانش‌آموز تا زمان رسیدن به نتیجه چه تصمیم‌هایی خواهد گرفت. علم الهی، براساس شناخت کامل و دقیق از مخلوقات است؛ پس می‌داند که فرد با انتخاب خویش چه مسیری را طی خواهد کرد.	شامل: پایان و نتیجه امور مثال: معلم، آینده یک دانش‌آموز را می‌تواند پیش‌بینی کند؛ اما نمی‌تواند بداند که دانش‌آموز تا زمان رسیدن به نتیجه چه تصمیم‌هایی خواهد گرفت. علم بشری، براساس یک پیش‌بینی صرف درباره نتیجه است.

۳۲ پرسش امتحانی

سطح متوسط

آزمو ۱

درس ۵

مشاوره

این درس از مهم‌ترین درس‌های سال ۱۲ می‌باشد و چه در امتحانات پایان ترم و چه در کنکور مورد توجه طراحان سؤال قرار می‌گیرد. در این درس رابطه اختیار و قضا و قدر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

آیات و روایات

۵۲۵. پس از ترجمه آیات زیر در آن تأمل کنید و توضیح چگونه محتوای این آیات می‌تواند نشانی از وجود اختیار در انسان باشد؟

الف) ﴿قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ...﴾

ب) ﴿ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ﴾

۵۲۶. پس از تکمیل ترجمه آیه شریفه، مفهوم آن را بیان کنید.

إِنَّ اللَّهَ يُمِيسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ،

آن تزولا از اینکه نابود شوند؛

و لَئِنْ زَالَتَا وَ أَكْرَ بَخَوَاهُنَّ نابود شوند،

إِنْ أَمْسَكْتَهُمَا،

مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ،

درستی یا نادرستی گزاره‌های زیر را مشخص کنید.

✓ ✗

۵۲۷. کسی که اختیار را در سخن یا بحث انکار می‌کند، در عمل از آن بهره می‌برد.

۵۲۸. کسی که پیمان شکنی کند و مسئولیتش را انجام ندهد، خود را مستحق مجازات می‌داند. (احساس رضایت یا پشیمانی)

۵۲۹. مشیت خداوند و قوانین حاکم بر هستی مانع اختیار انسان است.

۵۳۰. مخلوقات جهان از آن جهت که با فرمان و حکم و اراده الهی ایجاد می‌شوند، مقدر به تقدیر الهی هستند.

۵۳۱. آبی که برای رفع تشنگی می‌نوشیم، به سبب اعتماد به قضااست.

مشاوران آموزش

۵۳۲. فرو ریختن دیوار کج یک قضای الهی است.
 ۵۳۳. یکی از تقدیرات الهی برای انسان این است که او دارای اختیار باشد.
 ۵۳۴. آسمان و دریا در هر شرایطی رام و مستخر انسان می‌شود.

جاهای خالی را با کلمات مناسب تکمیل کنید.

۵۳۵. همه موجودات، تحت خداوند قرار دارند و به اذن او عمل می‌کنند.
 ۵۳۶. توانایی بر انجام یک کار و یا ترک آن به معنای است.
 ۵۳۷. عهدها و پیمان‌ها بیانگر است.
 ۵۳۸. بدون پذیرش هیچ نظمی برقرار نمی‌شود و هیچ زمینه‌ای برای کار اختیار پدید نمی‌آید.
 ۵۳۹. کسی نمی‌تواند از اختیار که ویژگی اوست، فرار کند.
 ۵۴۰. هم لازمه کار اختیاری انسان و هم جهت دهنده و محدود کننده آن است.
 ۵۴۱. نشان می‌دهد که همین نظام قانونمند، به انسان امکان داده‌است تا از فکر و اختیار خود بهره ببرد.
 ۵۴۲. در علل عرضی، هر عامل نقش خاصی را بر عهده دارد که با نقش دیگری است.
 ۵۴۳. وجود اختیار و اراده در انسان ناشی از خداست.
 ۵۴۴. پاداش و مجازات بیهوده و باطل در صورتی است که قضا و قدر، باشد.

اصطلاحات زیر را تعریف کنید.

۵۴۵. قدر و قَدَر:

۵۴۶. تقدیر:

۵۴۷. قضا:

به پرسش‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.

۵۴۸. شواهد روشن بودن اختیار و بی‌نیازی از استدلال را نام ببرید.
 ۵۴۹. اعتقاد به خدای حکیم چه اطمینانی را به انسان می‌دهد؟
 ۵۵۰. مخلوقات جهان از کدام جهت مقدر به تقدیر الهی هستند؟
 ۵۵۱. حضرت علی (ع) پس از جنگ صفین در راه بازگشت از جنگ در پاسخ فردی که سوال کرد، آیا رفتن به جنگ بنابر قضا و قدر الهی بود، چه فرمودند؟

به پرسش‌های زیر پاسخ کامل دهید.

۵۵۲. این که می‌گوئیم قدر و قضای الهی بر جهان حاکم است، به چه معناست؟
 ۵۵۳. در پاسخ افرادی که پنداشته‌اند قضا و قدر الهی با اختیار ناسازگار است و تصور می‌کنند تقدیر چیزی غیر از قانونمندی جهان و نظم آن است، چه باید گفت؟
 ۵۵۴. علل عرضی را با مثال تعریف کنید.
 ۵۵۵. پاسخ به این اشکال که «اگر خدا از قبل سرنوشت و آینده مرا می‌داند، تلاش و اراده من دیگر نمی‌تواند نقشی در آینده‌ام داشته باشد.» چگونه میسر است؟

موارد سمت راست را با موارد سمت چپ انطباق دهید.

۵۵۶.

- ۱) این که فردا این کنم یا آن کنم / خود دلیل اختیار است ای صنم ☐ الف) هر عامل به‌طور مستقیم نقش خاصی را بر عهده دارد که با نقش دیگری متفاوت است.
 ۲) هیچ گویی سنگ را فردا بیا؟ / ورنمایی من دهم بد را سزا؟ ☐ ب) ای کاش آن کار را انجام نمی‌دادم.
 ۳) قطره‌ای کز جویباری می‌رود / از پی انجام کاری می‌رود ☐ پ) کشتی جهان ناخدایی دارد که به موجب علم و قدرت ناخدا، هیچ‌گاه غرق و نابود نخواهد شد.
 ۴) عللی که در یک ردیف قرار دارند. ☐ ت) از میان چندین کار و چندین راه یکی را بر می‌گزینیم.

۳۱ پرسش امتحانی

سطح امتحان نهایی

۲

آزمون

درس
۵

با توجه به اهمیت این درس تلاش کرده‌ام که هیچ نکته‌ای در این درس ناگفته نماند. باید به تفاوت قضا و قدر توجه کنید.

مشاوره

مشاوران آموزش

آیات و روایات

۵۵۷. مفهوم آیه شریفه «إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا» را بیان کنید.

۵۵۸. «إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ» را ترجمه کنید و مفهوم آن را بیان کنید.

درستی یا نادرستی گزاره‌های زیر را مشخص کنید.	✓	✗
۵۵۹. مشیت خداوند، زمینه‌ساز شکوفایی اختیار و بستری برای بهره‌مندی از آن است.	☐	☐
۵۶۰. معنای قدر و قضای الهی این است که هر چیزی مفهوم و قاعده خاص خود را دارد.	☐	☐
۵۶۱. از این عبارت حضرت علی (ع) که فرمود: «از قضای الهی به قدر الهی پناه می‌برم» می‌توان پی برد که حرکت و تغییر مکان و تصمیم‌گیری براساس دستور عقلی بی‌فایده است.	☐	☐
۵۶۲. فرو ریختن دیوار کج یک قدر الهی است.	☐	☐
۵۶۳. انسانی که دو تقدیر و دو قضا را بشناسد، تصمیم می‌گیرد و دست به انتخاب مناسب‌تر می‌زند.	☐	☐
۵۶۴. در جهانی که تقدیری بر آن حاکم نباشد، اختیار و اراده نقش بیش‌تری می‌یابد.	☐	☐
۵۶۵. اراده انسان در طول اراده خداست.	☐	☐
۵۶۶. علم خداوند به نتایج امور، یک پیش‌بینی صرف درباره نتیجه است.	☐	☐

جاهای خالی را با کلمات مناسب تکمیل کنید.

۵۶۷. خدای متعال، متناسب با قوه بشر را راهنمایی کرده و او را مختار گذاشته است.
۵۶۸. بدن انسان از چه اعضای تشکیل شده، هر عضوی کدام کار را انجام می‌دهد، همه و همه از است.
۵۶۹. در مثال نوشتن، علت‌ها در هم هستند، در یک نیستند.
۵۷۰. در فعل اختیاری، تا زمانی که ما به انجام دادن فعلی نکرده‌ایم، آن فعل انجام نمی‌گیرد.
۵۷۱. پس از جنگ و در راه بازگشت از جنگ، مردی از امام علی (ع) پرسید، آیا رفتن به جنگ بنا بر بود.
۵۷۲. علم خداوند به حوادث هم پایان و نتیجه امور و هم انجام حوادث را در بر می‌گیرد.
۵۷۳. اراده انسان از پدید می‌آید.
۵۷۴. ساختار عصبی بدن برای نوشتن مقدم بر است.

به پرسش‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.

۵۷۵. چگونه احساس رضایت یا پشیمانی روشن بودن اختیار را در انسان بیان می‌کند؟
۵۷۶. از موارد روشن بودن اختیار در انسان مسئولیت‌پذیری را توضیح دهید.
۵۷۷. مخلوقات جهان از کدام جهت، به قضای الهی وابسته‌اند؟
۵۷۸. به چه دلیل، نه در نقشه جهان نقصی است و نه در اجرا و پیاده کردن آن؟
۵۷۹. مقصود از رام و مسخر بودن آسمان‌ها و دریاها چیست؟
۵۸۰. برداشت نادرست از علم الهی نسبت به آینده انسان و سایر امور ناشی از چیست؟

به پرسش‌های زیر پاسخ کامل دهید.

۵۸۱. ساده‌ترین و آشکارترین مفهوم تقدیرها را با مفهوم عمیق آن مقایسه کنید.
۵۸۲. علل طولی را با مثال توضیح دهید.
۵۸۳. امام علی (ع) در پاسخ کسی که بعد از جنگ از او پرسید: «پس رنج‌های ما در این سفر آیا به حساب خدا گذاشته خواهد شد و نباید انتظار پاداشی داشته باشیم؟» چه فرمود؟
۵۸۴. برای پاسخ به این سؤال که: آیا مشیت خداوند و قوانین حاکم بر هستی مانع اختیار انسان است، یا برعکس، زمینه‌ساز شکوفایی اختیار و بستری برای بهره‌مندی از آن است، به چه نکاتی باید توجه داشت؟
- موارد سمت راست را با موارد سمت چپ انطباق دهید.

۵۸۵

- ۱) گفت از چوب خدا این بنده‌اش / می‌زند بر پشت دیگر بنده‌اش (الف) مسئولیت‌پذیری
- ۲) هیچ عاقل مر کلوخی را زند؟ / هیچ با سنگی عتابی کس کند؟ (ب) وان پشیمانی که خوردن زان بدی / ز اختیار خویش گشتی مهتدی
- ۳) رودها از خود نه طغیان می‌کنند / آن چه می‌گوییم ما آن می‌کنند (پ) اختیار یک حقیقت وجدانی است.
- ۴) گر نبودی اختیار این شرم چیست؟ / این دریغ و خجلت و آزر چیست؟ (ت) ما به دریا حکم طوفان می‌دهیم / ما به سیل و موج فرمان می‌دهیم

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

درس ۵

اختیار، حقیقتی وجدانی و مشهود و نشانه‌های اختیار

۵۸۶. وجدانی و مشهود بودن حقیقت اختیار به ترتیب به چه معناست؟

- ۱) در صورت انکار، در سخن عملاً آن را ثابت می‌کند. - هر انسانی آن را در خود می‌یابد.
- ۲) هر انسانی آن را در خود می‌یابد. - می‌بیند که شبانه روز در حال تصمیم‌گیری است.
- ۳) توانایی بر انجام یک کار است. - توانایی بر ترک آن کار است.
- ۴) هر انسانی آن را در خود می‌یابد. - در صورت انکار، در سخن عملاً آن را ثابت می‌کند.

۵۸۷. کدام یک از عبارات زیر در مورد مفهوم «اختیار» نادرست است؟

- ۱) اختیار حقیقی مشهود و قابل انکار در بحث یا عمل است.
- ۲) هر کس اختیار را در خود می‌یابد، هر چند در سخن آن را انکار کند.
- ۳) اختیار حقیقی وجدانی است و هر کس آن را در خود می‌یابد.
- ۴) اختیار با ساختار انسان سرشته شده و وجود آن انکارناپذیر است.

(هنر ۹۵، با تغییر)

۵۸۸. اختیار در انسان چگونه امری است و کدام آیه شریفه حاکی از آن است؟

- ۱) مشهود و انکارناپذیر - اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لَتَجْزِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ ...
- ۲) قضای الهی و تغییرناپذیر - اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لَتَجْزِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ ...
- ۳) مشهود و انکارناپذیر - قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ...
- ۴) قضای الهی و تغییرناپذیر - قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ...

۵۸۹. کدام گزینه با مفهوم ابیات زیر ارتباط مفهومی ندارد؟

«آن یکی رفت بالای درخت / می‌فشاند او میوه را دزدانه سخت

صاحب باغ آمد و گفت ای دنی / از خدا شرم، بگو چه می‌کنی؟»

- ۱) إِنْ هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِنْ شَاكَرَا وَ إِنْ كَفَرَا
- ۲) قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا
- ۳) ذَلِكَ يَمَا قَدَّمْتَ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ يَظْلِمَ لِلْعَبِيدِ
- ۴) قُلْ إِنَّمَا أَعْطُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ ثَمْنٍ وَ فُرَادٍ

۵۹۰. از مفهوم کدام بیت مستفاد می‌گردد که اختیار، یک حقیقت وجدانی است و هر کس آن را در خود می‌یابد؟

- ۱) چوب حق و پشت و پهلوی آن او / من غلام و آلت فرمان او
- ۲) ما همه شیران ولی شیر علم / حمله‌مان از باد باشد دم به دم
- ۳) دلی‌کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید اول خدا دید
- ۴) ذات نایافته از هستی، بخش / چون تواند که بُود هستی‌بخش

۵۹۱. این که گاهی دچار تردید می‌شویم که از بین چندین راه کدام یک را انتخاب کنیم، مؤید کدام یک از شواهد وجود اختیار است و کدام بیت بر

این رابطه دلالت دارد؟

- ۱) احساس رضایت یا پشیمانی - گر نبودی اختیار این شرم چیست / این دریغ و خجالت و آزر چیست
- ۲) تفکر و تصمیم - این که فردا این کنم یا آن کنم / خود دلیل اختیار است ای صنم
- ۳) تفکر و تصمیم - گر نبودی اختیار این شرم چیست / این دریغ و خجالت و آزر چیست
- ۴) احساس رضایت یا پشیمانی - این که فردا این کنم یا آن کنم / خود دلیل اختیار است ای صنم

۵۹۲. پیام آیه شریفه «قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ...» وافی به کدام مقصود است و بیانگر چه هدایتی است؟

- ۱) ارسال رهنمودهای الهی از طریق انبیای الهی - هدایت تشریعی
- ۲) ارسال رهنمودهای الهی از طریق انبیای الهی - هدایت تکوینی
- ۳) خداوند امکانات وصول به سعادت را به وسیله پیامبران به انسان اعطاء نمود. - هدایت تکوینی
- ۴) هدایت انسان در پرتو اختیار وی نسبت به انتخاب راه درست یا نادرست تحقق می‌یابد. - هدایت تشریعی

۵۹۳. احساس رضایت از کار دلیلی بر اثبات و احساس ندامت نشانگر آن است که

- ۱) قدرت تصمیم‌گیری - این اشتباه به اراده و اختیار ما بوده است.
- ۲) اختیار و اراده خود - موجودی که مختار نیست، نمی‌تواند مسئولیت‌پذیر باشد.
- ۳) مسئولیت‌پذیری - هر کدام از مامسئول کارهایی هستیم که انجام می‌دهیم.
- ۴) اراده خود - من توان ترک آن کار را داشتم.

۵۹۴. یکی از شواهد و دلایل وجود اختیار در وجود انسان «تفکر و تصمیم» است. مفهوم کدام گزینه به این ویژگی اشاره دارد؟

- ۱) و آن پشیمانی که خوردی ز آن بدی / ز اختیار خویش گشتی مهتری
- ۲) هیچ گویی سنگ را فردا بیا / ورنیای من دهم بد را سزا
- ۳) این که فردا این کنم یا آن کنم / خود دلیل اختیار است ای صنم
- ۴) قطره‌ای کز جویباری می‌رود / از پی انجام کاری می‌رود

۵۹۵. کدام یک از ابیات زیر به ترتیب بر مسئولیت‌پذیری و احساس رضایت و پشیمانی از شواهد وجود اختیار دلالت دارد؟

- ۱) این که فردا این کنم یا آن کنم / خود دلیل اختیار است ای صنم - گر نبودی اختیار این شرم چیست / این دریغ و خجالت و آزر چیست؟
- ۲) هیچ گویی سنگ را فردا بیا / ورنیای من دهم بد را سزا؟ - هیچ عاقل مر کلوخی را زند؟ / هیچ با سنگی عتابی کس کند؟
- ۳) هیچ گویی سنگ را فردا بیا / ورنیای من دهم بد را سزا؟ - گر نبودی اختیار این شرم چیست / این دریغ و خجالت و آزر چیست؟
- ۴) گر نبودی اختیار این شرم چیست / این دریغ و خجالت و آزر چیست؟ - این که فردا این کنم یا آن کنم / خود دلیل اختیار است ای صنم

۵۹۶. اگر معتقد باشیم که انسان در انتخاب هدف‌ها ممکن است «دچار تردید» شود به کدام یک از شواهد اختیار در وجود انسان اعتراف کرده‌ایم؟

مفهوم کدام بیت به آن اشاره دارد؟

- ۱ مسئولیت‌پذیری - هیچ گویی سنگ را فردا بیا/ و نیاری من دهم بد را سزا
- ۲ مسئولیت‌پذیری - گر نبودی اختیار این شرم چیست؟/ این دریغ و خجلت و آزرم چیست؟
- ۳ تفکر و تصمیم - این که فردا این کنم یا آن کنم / خود دلیل اختیار است ای صنم
- ۴ تفکر و تصمیم - و آن پشیمانی که خوردی ز آن بدی / ز اختیار خویش گشتی مهتری

۵۹۷. بیت «هیچ عاقل مر کلوخی را زند؟ / هیچ با سنگی عتابی کس کند؟» استدلالی بر کدام یک از شواهد وجود اختیار است و تردید در امور بر چه

موضوعاتی دلالت دارد؟

- ۱ مسئولیت‌پذیری - تفکر و تصمیم
- ۲ تفکر و تصمیم - مسئولیت‌پذیری
- ۳ مسئولیت‌پذیری - احساس رضایت یا ندامت
- ۴ احساس رضایت یا پشیمانی - مسئولیت‌پذیری

۵۹۸. از لحاظ موضوعی مفهوم بیت «هیچ گویی سنگ را فردا بیا / ورنیایی من دهم بد را سزا» با کدام گزینه مرتبط نیست؟

- ۱ إِنْ هَذَيْنَا السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا
- ۲ بندگی کن تا که سلطانت کنند / تن رها کن تا همه جانت کنند
- ۳ ذَلِكَ يَمَّا قَدَّمْتَ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ
- ۴ این که فردا این کنم یا آن کنم / خود دلیل اختیار است ای صنم

۵۹۹. مفهوم به کار رفته در کدام گزینه، به «مسئولیت‌پذیری» به عنوان یکی از شواهد اثبات وجود اختیار در انسان اشاره دارد و با کدام بیت هم مفهوم است؟

- ۱ عهدها و پیمان‌ها بر همین اساس استوارند - هیچ با سنگی عتابی کس کند؟
- ۲ احساس ندامت نشانگر آن است که توان ترک آن کار را داشته‌ام - گر نبودی اختیار آن شرم چیست؟
- ۳ گاهی دچار تردید می‌شویم و پس از بررسی راه‌ها یکی را برمی‌گزینیم - این که فردا این کنم یا آن کنم
- ۴ هر کدام از ما آثار و عواقب عمل خود را می‌پذیریم - این که فردا این کنم یا آن کنم

۶۰۰. «خود را مستحق مجازات دانستن - شادمانی پس از موفقیت - اندیشه قبل از عمل» به ترتیب بر کدام یک از شواهد بدیهی بودن اختیار دلالت دارد؟

- ۱ تفکر و تصمیم - مسئولیت‌پذیری - احساس رضایت یا پشیمانی
- ۲ مسئولیت‌پذیری - تفکر و تصمیم - احساس رضایت یا پشیمانی
- ۳ احساس رضایت یا پشیمانی - تفکر و تصمیم - مسئولیت‌پذیری
- ۴ مسئولیت‌پذیری - احساس رضایت یا پشیمانی - تفکر و تصمیم

۶۰۱. کدام یک از ابیات زیر تداعی گر مفهوم «مسئولیت‌پذیری» به عنوان یکی از شواهد وجود اختیار در انسان است؟ و رابطه اختیار و اراده انسان و اراده خداوند به صورت است.

- ۱ این که فردا این کنم یا آن کنم / خود دلیل اختیار است ای صنم - طولی
- ۲ گر نبودی اختیار این شرم چیست؟/ این دریغ و خجلت و آزرم چیست؟ - عرضی
- ۳ هیچ عاقل مر کلوخی را زند؟/ هیچ با سنگی عتابی کس کند؟ - طولی
- ۴ و آن پشیمانی که خوردی زان بدی / ز اختیار خویش گشتی مهتدی - عرضی

۶۰۲. راهنمایی بشر از سوی خداوند متعال مرهون چیست و از آیه شریفه «إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا» کدام مفهوم استنباط می‌شود؟

- ۱ فطرت - هدایت تشریعی از طریق ارسال پیامبران الهی، دین و کتاب آسمانی است.
- ۲ اختیار - هدایت تشریعی از طریق ارسال پیامبران الهی، دین و کتاب آسمانی است.
- ۳ اختیار - انسان به طور تکوینی در مسیر هدایت قرار دارد و هر وقت به گمراهی رسید خدا او را هدایت می‌کند.
- ۴ فطرت - انسان به طور تکوینی در مسیر هدایت قرار دارد و هر وقت به گمراهی رسید خدا او را هدایت می‌کند.

۶۰۳. از دقت در پیام آیه شریفه: «إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا» مفهوم می‌گردد که:

- ۱ انسان، در چارچوب قوانین حاکم بر هستی، حق انتخاب دارد.
- ۲ هدایت به راه کمال، خواه ناخواه توأم با فراز و نشیب‌ها است.
- ۳ قانون لطف، ایجاب می‌کند هدایت انسان را که هرگز در آن تخلفی نخواهد بود.
- ۴ خدای متعال، با ارسال رسولان و انزال کتب آسمانی، راه را به انسان نشان داد.

۶۰۴. باتوجه به این که رهنمودهای روشن الهی برای هدایت انسان به دست ما رسیده، ثمره اطاعت و زیان نافرمانی کدام است؟

- ۱ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا
- ۲ اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لَتَجْرِي
- ۳ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا
- ۴ وَلَئِنْ زَالَتْ إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنْ بَعْدِهِ

۶۰۵. آیه شریفه «إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا» به کدام مفهوم اشاره دارد و این مفهوم در کدام آیه شریفه به کار برده شده است؟

- ۱ توانایی اختیار معلول قدرت انتخاب و گزینش است. - قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِّن رَّبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ...
- ۲ توانایی اختیار معلول قدرت انتخاب و گزینش است. - اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لَتَجْرِي فِيهِ يَأْمُرُهُ ...
- ۳ توانایی انتخاب و گزینش معلول اختیار است. - قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِّن رَّبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ...
- ۴ توانایی انتخاب و گزینش معلول اختیار است. - اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لَتَجْرِي فِيهِ يَأْمُرُهُ ...

۶۰۶. پیام کدام آیه با دیگر آیات، متفاوت است؟

- ۱ إِنْ اللَّهُ لَا يُغَيِّرُ مَا يَقُومُ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ
- ۲ قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِّن رَّبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ...
- ۳ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ
- ۴ إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا

(ریاضی ۹۷، با تغییر)

۶۰۷. کدام آیه شریفه عقیده «جبرگرایی» را نفی می‌کند و با کدام آیه ارتباط مفهومی دارد؟
۱. قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ... - إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِنَّمَا شَاكِرًا وَإِنَّمَا كَفُورًا
 ۲. قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ... - اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لَتَجْزِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ ...
 ۳. ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيد - إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِنَّمَا شَاكِرًا وَإِنَّمَا كَفُورًا
 ۴. إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِنَّمَا شَاكِرًا وَإِنَّمَا كَفُورًا - اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لَتَجْزِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ ...

(ریاضی ۹۳)

۶۰۸. از آیه شریفه «إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِنَّمَا شَاكِرًا وَإِنَّمَا كَفُورًا» کدام مفهوم دریافت می‌شود؟
۱. فلسفه نبوت نشان‌دادن راه به انسان است و شکرگزاری یا کفران به وسیله قدرت اختیار انسان صورت می‌گیرد.
 ۲. هدایت انسان‌ها به وسیله خداوند و از طریق پیامبران صورت می‌گیرد و نداشتن اختیار برای انسان امری عادی است.
 ۳. فلسفه نبوت، نشان دادن راه به انسان است و خداوند به وسیله پیامبران راه شکرگزاری را به انسان نشان می‌دهد.
 ۴. هدایت انسان‌ها به وسیله پیامبران صورت می‌گیرد و آن‌ها شکرگزاری و کفران را به انسان نشان می‌دهند.

قانونمندی جهان، زمینه‌ساز شکوفایی اختیار

۶۰۹. ثمره اطاعت یا نافرمانی از رهنمودهای الهی از مفاد کدام عبارت قرآنی به‌دست می‌آید؟
۱. فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا
 ۲. وَ كُلُّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ
 ۳. ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيد
 ۴. إِنَّا هَدَيْنَا السَّبِيلَ إِنَّمَا شَاكِرًا وَإِنَّمَا كَفُورًا

قضا و قدر الهی - اصلاح يك پندار

(تهری ۹۳)

۶۱۰. کدام عبارت بیانگر فواید و ثمرات زندگی در یک جهان قانونمند است؟

۱. برطرف نمودن نیازها - پیمودن پله‌های کمال - به فعلیت رساندن استعدادها
۲. گریختن از قضای الهی - حرکت بر مبنای قدر الهی - بی‌فایده بودن تصمیم‌گیری
۳. اعتقاد به چیزی ورای نظم - زمینه‌سازی برای اختیار - انجام امور به دست خدا
۴. اعتقاد به قضا و قدر - اعتماد به نفس - مقابله با پندارهای ویرانگر

(ریاضی ۹۳)

۶۱۱. اگر از ما بپرسند: «صحنه بروز و ظهور اختیار انسان، کجا است؟» می‌گوییم: آن جا است که

۱. باطل با تمام آلودگی‌های فطرت‌آزارش خودنمایی کند.
۲. قضا و قدرهای متفاوت، او را احاطه کرده باشند.
۳. جایگاه خود را در نظام قانونمند آفرینش، درک کرده باشد.
۴. حق با همه زیبایی‌های فطرت‌پسندش به او عرضه شود.

۶۱۲. بهره‌مندی از قدرت اختیار و تلاش برای ساختن جامعه، مرهون اعتقاد به است و در نتیجه این اعتقاد می‌داند که در جهانی

زندگی می‌کند که قرآن حاکم است.

۱. خدای حکیم - انسان خداشناس - قدر و قضای الهی
۲. خودباوری و احساس هویت - انسان خداشناس - اختیار مطلق
۳. قانونمندی و نظم جهان - هر مخلوقی - اراده و مشیت الهی
۴. خدای حکیم - هر مخلوقی - علم و قدرت خداوند

۶۱۳. زندگی در جهانی که قدر و قضای الهی در آن حاکم است، مولود اعتقاد داشتن به است و پشتوانه زندگی در چنین جهانی و الهی است.

۱. نظام قانونمند جهان - حکمت - اراده الهی
۲. خدای حکیم - علم - قدرت
۳. نظام قدر و قضای الهی - علم - اراده الهی
۴. خدای حکیم و حکیمانه بودن جهان خلقت - علم - اراده الهی

(تهری ۹۰)

۶۱۴. توسعه فعالیت‌های اختیاری انسان معرفت به الهی است که برخاسته از است.

۱. متبوع - تقدیر - علم
۲. متبوع - قضای - اراده
۳. تابع - تقدیر - علم
۴. تابع - قضای - اراده

۶۱۵. یکی از معانی قضا است و مخلوقات جهان از آن جهت به قضای الهی وابسته‌اند که

۱. اندازه‌گرفتن - خداوند متعال ویژگی موقعیت مکانی و زمانی آن را تعیین می‌کند.
۲. اندازه‌گرفتن - حوادث جهان از جمله کارهای انسان با اراده خداوند تحقق می‌یابد.
۳. حکم کردن - با فرمان و حکم و اراده الهی ایجاد می‌شوند.
۴. حتمیت یافتن - خداوند با حکمت خود اندازه و ویژگی و نقشه پدیده‌ها را معین می‌کند.

۶۱۶. دلیل وابستگی مخلوقات جهان به قضای الهی چیست؟

۱. نقشه جهان با همه موجودات و ریزه‌کاری‌هایش از آن خداست.
۲. از آن جهت که با فرمان و حکم و اراده الهی ایجاد می‌شود.
۳. از آن جهت که با علم خود اندازه و حدود و ویژگی را تعیین می‌کند.
۴. اجرا و پیاده‌کردن نقشه جهان با همه ریزه‌کاری‌هایش از آن خدا و علم خداوند است.

۶۱۷. این که گفته می‌شود قدر و قضای الهی بر جهان حاکم است به این معناست که:

۱. برنامه‌ریزی برای رسیدن به قله‌های کمال براساس نظام قدر و قضا صورت می‌گیرد.
۲. نقشه جهان با همه موجودات و ریزه‌کاری‌ها از آن خدا و علم خداست.
۳. اجرا و پیاده‌کردن نقشه جهان به اراده خداست.
۴. طرح‌ریزی نقشه و اجرای آن از آن خدا و علم خداست.

۶۱۸. از این‌که مخلوقات جهان مقدر به تقدیر الهی هستند، چه مفهومی استنباط می‌شود؟

- ۱) خداوند با علم خود، اندازه، ویژگی و حدود مخلوقات را تعیین می‌کند.
- ۲) نقشه جهان با همه موجودات و ویژگی‌هایش از آن خداست.
- ۳) فرمان و حکم الهی مخلوقات را ایجاد می‌کند.
- ۴) خداوند با حکمت و اراده خود، اندازه، ویژگی و حدود مخلوقات را تعیین می‌کند.

۶۱۹. از دقت در عبارت «قدر و قضای الهی بر جهان حاکم است»، کدام مفهوم استنباط می‌شود؟

- ۱) نقشه جهان با همه ریزه‌کاری‌هایش از آن خدا و از علم خداست.
- ۲) اجرا و پیاده‌کردن نقشه جهان به اراده خداست.
- ۳) قضای الهی مؤخر از تقدیر است و متناسب با آن.
- ۴) طراحی، برنامه‌ریزی و اجرای نقشه جهان از آن خداست.

۶۲۰. نبود نقص در نقشه و همچنین پیاده‌کردن آن به ترتیب معلول کدام صفات باری تعالی است؟

- ۱) علم - اراده
- ۲) علم - علم
- ۳) اراده - اراده
- ۴) اراده - قدرت

۶۲۱. آبی که می‌نوشیم به سبب اعتماد به است؛ یعنی می‌دانیم که:

- ۱) حکیمانه بودن نظام خلقت - قدر و قضای الهی بر جهان حاکم است.
- ۲) علم و قدرت خداوند - در نقشه جهان نقصی وجود ندارد.
- ۳) تقدیر و قضا - خداوند آب را با این ویژگی آفریده تا سبب رفع تشنگی شود.
- ۴) اراده و قضای الهی - در اجرا و پیاده‌کردن نقشه جهان نقصی وجود ندارد.

۶۲۲. کدام یک از عبارات زیر نادرست است؟

- ۱) تقدیر چیزی ورای قانونمندی جهان و نظم در آن است.
- ۲) معنای قضا و قدر الهی آن است که هر چیزی مهندسی و قاعده خاص خود را دارد.
- ۳) بدون پذیرش قدر و قضای الهی هیچ نظامی برقرار نمی‌شود.
- ۴) قواعد مهندسی مخلوقات توسط انسان قابل یافتن و بهره‌گیری است.

(هنر ۹۷)

۶۲۳. حضرت علی (ع) با بیان جمله «از قضای الهی به قدر الهی پناه می‌برم» چه مطلبی را به یارانشان آموزش دادند؟

- ۱) نشستن در سایه دیوار مستحکم و پایدار از تقدیر الهی نشأت گرفته است.
- ۲) تمام حرکات حضرت و تصمیم‌گیری‌های او براساس دستور عقل تحقق می‌یابد.
- ۳) نگرش صحیح به قوانین زندگی انسان، عامل و زمینه‌ساز تحرک و عمل انسان است.
- ۴) فرو ریختن دیوار کج، یک قانون و تقدیر الهی است که با شرایط خاص تغییر می‌کند.

۶۲۴. پندار نادرست در مورد قضا و قدر الهی کدام مورد است و حضرت علی (ع) در پاسخ به یکی از یاران خود که گفت از قضای الهی می‌گریزی چه فرمود؟

- ۱) تقدیر چیزی ورای قانونمندی جهان و نظم در آن است. - از قضای الهی به قدر الهی پناه می‌برم.
- ۲) تقدیر چیزی ورای قانونمندی جهان و نظم در آن است. - از قدر الهی به قضای الهی پناه می‌برم.
- ۳) اعتقاد به قضا و قدر نه تنها مانع تحرک انسان نیست؛ بلکه عامل و زمینه‌ساز آن است. - از قضای الهی به قدر الهی پناه می‌برم.
- ۴) اعتقاد به قضا و قدر نه تنها مانع تحرک انسان نیست؛ بلکه عامل و زمینه‌ساز آن است. - از قدر الهی به قضای الهی پناه می‌برم.

۶۲۵. شخصی که زیر دیوار کج نشسته بود، چه برداشت نابه‌جایی از مفهوم قضا و قدر داشت و حضرت علی (ع) چگونه نگرشی صحیح از قضا و قدر را نشان داد؟

- ۱) اگر قضای الهی به مرگ انسان تعلق گرفته باشد، نباید از مرگ گریخت. - بیان اعتقادات و افکار خود
- ۲) اگر قضای الهی به مرگ انسان تعلق گرفته باشد، نباید از مرگ گریخت. - رفتار و گفتار خود
- ۳) تصمیم‌گیری براساس عقل بی‌فایده است. - رفتار و گفتار خود
- ۴) تصمیم‌گیری براساس عقل بی‌فایده است. - بیان اعتقادات و افکار خود

۶۲۶. فرو ریختن دیوار کج، یک الهی است. این متناسب با آن دیوار، یعنی کجی آن است، و حضرت علی (ع) در پاسخ آن

(فارج از کشور ۹۱)

فرمودند: از الهی به الهی پناه می‌برم.

- ۱) تقدیر - تقدیر - قضای - قضای - قدر
- ۲) قانون و قضای - قضا - تقدیر خاص - تقدیر خاص - قضای - قدر
- ۳) تقدیر - تقدیر - قضا - تقدیر خاص - تقدیر - قضا
- ۴) تقدیر - تقدیر - قضا - تقدیر - قضا

۶۲۷. تعیین اندازه، ویژگی‌ها و کلیه روابط پدیده‌ها چه نام دارد و برخورداری انسان از اختیار به کدام موضوع اشاره دارد؟

- ۱) قضا - تقدیر
- ۲) تقدیر - تقدیر
- ۳) قضا - قضا
- ۴) تقدیر - قضا

(فارج از کشور ۹۹)

۶۲۸. با توجه به توحید و مراتب آن، در فهم قضا و قدر الهی که قضا برخاسته از و قدر برخاسته از است، تکیه‌گاه می‌باشد.

- ۱) علم و حکمت - اراده - قضا - تقدیر
- ۲) علم و حکمت - اراده - اراده - تقدیر
- ۳) اراده - علم و حکمت - قضا - تقدیر
- ۴) اراده - علم و حکمت - تقدیر - قضا

۶۲۹. اعطای ویژگی مختار بودن به انسان، مایع بودن آب و فرو ریختن دیوار کج به ترتیب بر چه مفاهیمی دلالت دارد؟

- ۱) قدر - قضا - قدر
- ۲) قدر - قدر - قضا
- ۳) قضا - قضا - قدر
- ۴) قدر - قضا - قضا

۶۳۰. «جوشش آب در درجه مشخص» و «برخورداری انسان از اختیار»، به ترتیب از مصادیق و الهی است که امر دوم برخاسته از علل

(تهری ۹۳)

..... است.

- ۱) تقدیر - تقدیر - طولی
- ۲) تقدیر - قضا - طولی
- ۳) قضا - تقدیر - عرضی
- ۴) قضا - قضا - عرضی

(انسانی ۷۷)

۶۳۱. کدام کلمات به ترتیب برای تکمیل عبارت زیر مناسب‌تر است؟

«از آیات و روایات چنین برمی‌آید که هر موجودی هم از جهت پیدایش و هم از جهت ویژگی‌های خود تحت تدبیر و ارادهٔ خداوندی است.»
 ۱ اراده - اختیار ۲ علت - معلول ۳ قدر - قضا ۴ قضا - قدر

۶۳۲. اعطای ویژگی «مختار بودن» به انسان و «مابع بودن» به آب بیانگر خداوند است و خروج هر یک از این دایره به ترتیب و است. (تهرنی ۹۴)
 ۱ قضای - ممکن - ممکن ۲ تقدیر - ممکن - ناممکن ۳ تقدیر - ناممکن - ناممکن ۴ قضای - ناممکن - ناممکن

۶۳۳. تعیین مسیر حرکت خورشید و جایگاه‌های ماه که بتوانیم ساعات، روزها، ماه‌ها و فصل‌ها را تنظیم نموده و با اعتماد و اطمینان از دقت و نظم آن، برنامه‌ریزی و عمل کنیم برخاسته از الهی و حاکی از خداوند است. (ریاضی ۸۹)

۱ تقدیر - اراده و خواست ۲ قضای - علم و حکمت ۳ تقدیر - علم و حکمت ۴ قضای - اراده و خواست

۶۳۴. تعیین نقشهٔ پدیده‌ها با خداوند و تحقق آن با او است که به ترتیب، و رقم می‌خورد. (هنر ۸۹)
 ۱ علم - اراده - قضا - تقدیر ۲ اراده - علم - قضا - تقدیر ۳ علم - اراده - تقدیر - قضا ۴ اراده - علم - تقدیر - قضا

اختیار انسان، يك تقدیر الهی - حدود اختیار انسان

۶۳۵. گشودن دروازه‌های علم، معلول است و زمینه‌ساز عروج و صعود انسان به سوی قله‌های کمال است.

۱ نظام قانونمند جهان هستی - قدرت اختیار انسان ۲ قدرت اختیار انسان - نظام قانونمند جهان هستی

۳ نظام قانونمندی جهان هستی - نظام قانونمند جهان هستی ۴ قدرت اختیار انسان - قدرت اختیار انسان

۶۳۶. لازمهٔ کار اختیاری انسان چیست و فواید بهره‌مندی از فکر و اختیار انسان در کدام عبارت ذکر گردیده است؟

۱ قوهٔ فکر و تعقل - جست‌وجو در اعماق اقیانوس‌ها - شکافتن پهنهٔ دریاها - رفع نیازهای مادی و معنوی

۲ تقدیرات و قانونمندی‌ها - گشودن دروازه‌های علم - ساختن ابزارهای گوناگون - شکافتن پهنهٔ دریاها

۳ به فعلیت رساندن استعدادهای بالقوه - ساختن ابزارهای گوناگون - شکافتن پهنهٔ دریاها

۴ محدود کردن و جهت‌دادن به اختیار خود - گشودن دروازه‌های علم - رفع نیازهای مادی و معنوی و رسیدن به کمال

رابطهٔ اختیار انسان با ارادهٔ خداوند و علل عرضی و علل طولی

۶۳۷. تحقق علل معلول همکاری چند عامل به صورت مشارکتی است و هر عامل به‌طور نقش متفاوتی با دیگری دارد.

۱ عرضی - مستقیم ۲ طولی - غیرمستقیم ۳ عرضی - غیرمستقیم ۴ طولی - مستقیم

۶۳۸. اثر گذاری یک عامل در عامل دوم منجر به پیدایش پدیده‌ای می‌شود که در این صورت علل تحقق می‌یابد و در پرورش گل علت‌ها در یکدیگر قرار دارند.

۱ طولی - عرض ۲ عرضی - طول ۳ طولی - طول ۴ عرضی - عرض

۶۳۹. آن‌جا که عوامل پدیدآورندهٔ یک پدیده، در مراتبی از شدت و ضعف قرار می‌گیرند، این حالت تأثیر و تأثر، اصطلاحاً چه نام دارد؟ (ریاضی ۸۳)
 ۱ موجه ۲ عرضی ۳ طولی ۴ جانشینی

۶۴۰. هرگاه پیدایش چیزی با تأثیرگذاری عوامل مقدم در عوامل مؤخر و با وساطت باشد، علل شکل می‌گیرد و ارادهٔ انسان در بروز افعال اختیاری، نمونه‌ای از علل است.

۱ طولی - طولی ۲ عرضی - عرضی ۳ طولی - عرضی ۴ عرضی - طولی

۶۴۱. عبارت «در پیدایش یک پدیده ممکن است عوامل چندی دخالت داشته باشند و هر یک از آن‌ها نقش خاصی را ایفا کنند.» مربوط به کدام نوع علل است؟ (ریاضی ۷۹)

۱ تاقه ۲ جانشینی ۳ طولی ۴ عرضی

۶۴۲. تصور استقلال در فاعلیت مخلوقات، منجر به شرک می‌شود و فهم درست ارتباط طولی در پدیده‌ها عین توحید است. (هنر ۸۷)
 ۱ ربوبیت - خالقیت ۲ خالقیت - ربوبیت ۳ ربوبیت - ربوبیت ۴ خالقیت - خالقیت

۶۴۳. در رابطهٔ ارادهٔ انسان با ارادهٔ خداوند کدام مطلب صحیح نیست؟ (زیان ۸۹)

۱ وجود اختیار و اراده در انسان به علت ارادهٔ الهی و خواست خداوند است.

۲ حوادث جهان و از جمله کارهای انسان تحت تدبیر و ارادهٔ خداوند و مظهری از قضا و قدر الهی است.

۳ هر کاری که از روی ویژگی اختیار از انسان سرزند داخل در تقدیر الهی است.

۴ ارادهٔ ما و عملی که از ما سر می‌زند همگی وابسته و در عرض ارادهٔ خداوند است.

۶۴۴. آن‌جا که یک عامل در عامل دیگر اثر می‌گذارد تا اثرش را به معلولی منتقل کند و آن‌جا که عوامل گوناگون به صورت یک مجموعه، همکاری دارند تا یک معلول، محقق شود، به ترتیب، علل و علل محقق شده و مثال موافق با آن و می‌باشد. (سراسری ریاضی ۸۶، با تغییر)

۱ عرضی - طولی - رویش گل - نگارش ۲ عرضی - طولی - نگارش - رویش گل

۳ طولی - عرضی - رویش گل - نگارش ۴ طولی - عرضی - نگارش - رویش گل

۶۴۵. بین نظام مقدر جهان و اراده و اختیار انسان رابطهٔ حاکم است به این معنی که می‌باشد. (سراسری ریاضی ۸۷)

۱ طولی - ارادهٔ انسان مؤخر از ارادهٔ خداوند ۲ عرضی - ارادهٔ انسان مؤخر از ارادهٔ خداوند

۳ طولی - انسان همان را اراده می‌کند که مقدر او ۴ عرضی - انسان همان را اراده می‌کند که مقدر او

۵۱۷. **گزینه ۳** ﴿از جمله ثمرات اخلاص در بندگی، پادشاهای وصف ناشدنی آن است، مانند دیدار محبوب حقیقی و تقرب به پیشگاه کسی که به تعبیر امیر مومنان: «نهایت آرزوی عارفان، دوست دل‌های صادقان، ولی مومنان و معبود عالمیان است.»

۵۱۸. **گزینه ۳** عبارت قرآنی ﴿اَعْبُدُونِی﴾ «مرا بپرستید» به اخلاص در بندگی و عبودیت خالصانه و مراعات نمودن توحید عملی اشاره دارد و اولین ثمره آن دستیابی به درجاتی از حکمت است.

۵۱۹. **گزینه ۴** اولین ثمره نام برده شده از اخلاص که به تعبیر رسول خدا (ص) با چهل روز انجام کارهای خالصانه برای خدا به دست می‌آید، دستیابی به درجاتی از حکمت است.

۵۲۰. **گزینه ۳** بیت «بندگی کن تا که سلطانت کنند...» با اشاره به ثمرات وصف‌ناپذیر بندگی خالصانه با بیت «بر آستان جانان گر سر توان نهاندن / گلبانگ سربلندی بر آسمان توان زد» مرتبط است که بیانگر سربلندی ناشی از بندگی خداست.

۵۲۱. **گزینه ۱** عبارت ﴿قَالَ قَدْ لَکَ الَّذِی لُمْتُ فِیْهِ﴾ سخن همسر عزیز مصر زلیخا می‌باشد و در راستای اعترافش زلیخا گفت: «آری من او را به کام گرفتن از خویش دعوت کردم ولی او خویش‌داری کرد.»

۵۲۲. **گزینه ۱** براساس معنی صریح قرآن حضرت یوسف (ع) در برابر تهدید زلیخا که گفت: ﴿وَلَئِنْ لَمْ یَفْعَلْ مَا أَمُرُهُ لَیْسَجَنَّ وَلَیْکُمْ مِنَ الصَّاعِغِیْنَ﴾ به نیايش پرداخت و گفت: پروردگارا زندان از نظر من محبوب‌تر است از آن‌چه این زنان مرا به سوی آن می‌خوانند.

۵۲۳. **گزینه ۳** مفاد آیات ۳۲ و ۳۳ سوره یوسف به نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان که نتیجه اخلاص در عمل است، اشاره دارد و با بیت «برو این دام بر مرغی دگر نه / که عنقا را بلند است آشیانه» ارتباط مفهومی دارد.

۵۲۴. **گزینه ۲** طبق آیه ۳۲ و ۳۳ سوره یوسف، حضرت یوسف (ع) به خداوند بیان می‌کند که اگر مکر زنان را از من منصرف نگردانی، از جاهلان می‌گردم. ﴿صَاحِرِیْنَ﴾ به معنای خوارشدگان است. بیت مورد اشاره در گزینه‌های ۲ و ۱ در مورد مفهوم اخلاص برای خدا و ثمرات آن است که سیره اولیای دین است.

درس پنجم

آزمون اول

۵۲۵. الف: ترجمه: به‌راستی که دلایل روشن از جانب پروردگارتان به سوی شما آمده، پس هر کس که بینا گشت، به سود خود او و هر کس کور دل گردد، به زیان خود اوست ...

ب: ترجمه آیه: این (عقوبت)، به خاطر کردار پیشین شماست، (و نیز به‌خاطر آن است که) خداوند هر گز به بندگان ستم نمی‌کند.

در آیه نخست بینا یا کوردل بودن، کنایه از هدایت و ضلالت است که به دست و اراده خود انسان رقم می‌خورد.

در آیه دوم، عقوبتی که ناشی از کردار گذشته می‌باشد نشان از اختیار انسان دارد.

۵۲۶. ترجمه: همانا خداوند نکه می‌دارد آسمان‌ها و زمین را از این که نابود شوند، و اگر بخواهند نابود شوند، کسی نمی‌تواند آن‌ها را حفظ کند مگر خود خداوند. مفهوم: اعتقاد به خدای حکیم، این اطمینان را به آدمی می‌دهد که جهان خلقت حافظ و نگهدارنده دارد که در کار او اشتباه نیست.

۵۲۷. درست

۵۲۸. نادرست (پیمان‌شکنی و عدم اجرای مسئولیت، مربوط به مسئولیت‌پذیری است).

۵۲۹. نادرست (مشیت خداوند و قوانین حاکم بر هستی، زمینه‌ساز شکوفایی اختیار است).

۵۳۰. نادرست (مخلوقات جهان از آن جهت که با فرمان و اراده الهی ایجاد می‌شوند، به قضای الهی وابسته هستند).

۵۳۱. نادرست (آبی که برای رفع تشنگی می‌نوشیم، به سبب اعتماد به همین تقدیر و قضاست، نه تنها قضا).

۵۳۲. درست

۵۳۳. درست

۵۳۴. نادرست (آسمان و دریاها در هر شرایطی مسخر انسان نمی‌شود، فقط در صورتی رام و مسخر انسان می‌شود که آدمی ویژگی‌های آن‌ها را بشناسد).

۵۳۵. اراده و تدبیر

۵۳۶. اختیار

۵۳۷. مسئولیت‌پذیری و اختیار

۵۳۸. قدر و قضای الهی

۵۳۹. ذاتی

۵۴۰. تقدیرات و قانون‌مندی‌ها

۵۴۱. تاریخ علم

۵۴۲. به‌طور مستقیم - متفاوت

۵۴۳. اراده الهی و خواست

۵۴۴. جبری و حتمی

۵۴۵. اندازه

۵۴۶. اندازه گرفتن

۵۴۷. انجام رساندن - پایان دادن - کم کردن - حتمت بخشیدن

۵۴۸. ۱- تفکر و تصمیم ۲- احساس رضایت یا پشیمانی ۳- مسئولیت‌پذیری

۵۴۹. این اطمینان را به آدمی می‌دهد که جهان خلقت حافظ و نگهدارنده دارد که در کار او اشتباه نیست.

۵۵۰. از آن جهت که خدای متعال با علم خود، اندازه، حدود، ویژگی، موقعیت مکانی و زمانی آن‌ها را تعیین می‌کند.

۵۵۱. پاسخ داد: آری، از هیچ تپه‌ای بالا نرفتید و در هیچ وادی سرازیر نگشتید، مگر به قضا و قدر الهی.

۵۵۲. به این معناست که نقشه جهان با همه موجودات، ریزه‌کاری‌ها، ویژگی‌ها و قانون‌هایش از آن خدا و از علم خداست. اجرا و پیاده کردن آن نیز به اراده خداست.

به همین دلیل، نه در نقشه جهان نقصی هست و نه در اجرا و پیاده کردن آن.

۵۵۳. معنای قضا و قدر الهی این است که هر چیزی مهندسی و قاعده خاص خود را دارد. این قواعد، توسط انسان قابل یافتن و بهره‌گیری است. بدون پذیرش قدر و قضای الهی، هیچ نظمی برقرار نمی‌شود و هیچ زمینه‌ای برای کار اختیاری پدید نمی‌آید.

۵۵۴. در پیدایش هر پدیده ممکن است چند عامل به‌صورت مجموعه و با همکاری یکدیگر مشارکت کنند. مثلاً برای رویش یک گل، مجموعه‌ای از باغبان، خاک، آب، نور و حرارت دست به دست هم می‌دهند و با مشارکت یکدیگر گل را پدید می‌آورند.

این گونه علل را علل عرضی می‌گویند. در علل عرضی، هر عامل به‌طور مستقیم نقش خاصی را بر عهده دارد که با نقش دیگری متفاوت است.

۵۵۵. علم خداوند پایان، نتیجه امور و فرآیند انجام حوادث را در بر می‌گیرد. در حالی که علم انسان‌ها چنین نیست. مثلاً یک کارشناس فوتبال که نتیجه یک مسابقه را پیش‌بینی می‌کند، یا معلمی که آینده یک دانش‌آموز را حدس می‌زند، هریک براساس اطلاعات محدودی که دارند، دست به این کار می‌زنند. اما آن معلم علم ندارد که این دانش‌آموز از لحظه بعد تا روز امتحان چه تصمیم‌هایی خواهد گرفت. آیا متحول خواهد شد یا به راه گذشته ادامه خواهد داد. در حالی که علم خداوند این گونه نیست. او همان‌طور که پایان فرآیند را می‌بیند، بر تمام اتفاقات و تصمیم‌گیری‌های طول فرآیند هم شاهد و آگاه است.

۵۵۶. گزینه ۱ «ا» با مورد «ت» منطبق است.

گزینه ۲ «ب» با مورد «ب» منطبق است.

گزینه ۳ «پ» با مورد «پ» منطبق است.

گزینه ۴ «الف» با مورد «الف» منطبق است.

۵۵۷. ترجمه: «ما راه راست را به او نشان دادیم میخواهد سپاس گزار باشد یا ناسپاس» - خداوند متناسب با قوه اختیار، بشر را راهنمایی کرده و او را مختار گذاشته است که سپاس گزار باشد یا ناسپاسی کند و از هدایت و لطف الهی بهره نبرد و مسی شقاوت را پیماید.

۵۵۸. ترجمه: «ما هر چیزی را به اندازه آفریدیم» مفهوم: آفرینش عالم به اراده خداست و هر چیزی طبق قانون مندی الهی خلق شده است.

۵۵۹. درست ۵۶۰. درست

۵۶۱. نادرست (این عبارت برداشت نادرست یکی از یاران حضرت علی (ع) از عبارت حضرت است (که فرمود: از قضای الهی به قدر الهی پناه می برم).

۵۶۲. نادرست (فرو ریختن دیوار کج، یک قضای الهی است).

درست ۵۶۳.

۵۶۴. نادرست (جهانی که هیچ گونه تقدیر و اندازه ای بر پدیده های آن حاکم نباشد، جایی برای اراده و اختیار انسان وجود ندارد).

درست ۵۶۵.

۵۶۶. نادرست (علم خداوند به نتایج، منحصر به پایان فرآیند نیست، بلکه به سلسله تصمیم ها و عوامل مؤثر در آن فرآیند نیز متعلق است).

۵۶۷. اختیار ۵۷۱. صفین - قضا و قدر الهی

۵۶۸. تقدیرات الهی ۵۷۲. فرآیند

۵۶۹. طول - ردیف ۵۷۳. نفس یا روح

۵۷۰. اراده ۵۷۴. اراده

۵۷۵. هرگاه در کاری موفق شویم، احساس رضایت و خرسندی وجودمان را فرا می گیرد. این احساس رضایت نشانه آن است که آن کار را از خود و نتیجه اراده و تصمیم عاقلانه خود می دانیم.

۵۷۶. هر کدام از ما خودمان را مسئول کارهای خود می دانیم. به همین جهت آثار و عواقب عمل خود را می پذیریم و اگر به کسی زیان رسانده ایم، آن را جبران می کنیم. عهده ها و پیمان ها نیز بر همین اساس استوارند.

۵۷۷. از آن جهت که با فرمان و حکم و اراده الهی ایجاد می شوند، به قضای الهی وابسته اند ۵۷۸. زیرا نقشه جهان با همه موجودات و ریزه کاری ها و ویژگی ها و قانون هایش از آن خدا و از علم خداست و اجرا و پیاده کردن آن نیز به اراده خداست.

۵۷۹. رام و مسخر بودن آسمان ها و دریاها در صورتی محقق می شود که آدمی ویژگی ها و قانون مندی های آنها را بشناسد و مناسب با آن ویژگی ها، ابزارهایی مانند هواپیما و کشتی تهیه کند تا بتواند در آسمان ها و دریاها سیر نماید.

۵۸۰. ناشی از قیاس کردن علم خدای متعال با علم انسان است. زیرا علم خداوند هم پایان و نتیجه امور و هم فرآیند انجام حوادث را دربر می گیرد. در حالی که علم انسان چنین نیست.

۵۸۱. در ساده ترین و آشکارترین تقدیرها، منظور تعیین طول، عرض، حجم، مکان و زمان یک موجود است. ولی مفهوم عمیق تقدیر الهی شامل همه ویژگی ها، کیفیت ها و کلیه روابط میان موجودات می شود.

۵۸۲. گاهی تأثیر چند عامل در پیدایش یک پدیده این گونه است که یک عامل در عامل دوم اثر می گذارد و عامل دوم در عامل سوم تأثیر می کند تا اثر عامل اول را به معلول منتقل کند. برای مثال، وقتی شما قلم به دست می گیرید و نامه می نویسید، چند عامل در طول هم، در انجام این کار دخالت دارند: اول قلم که با حرکت خودروی صفحه جملات را می نگارد، دوم دست شما که قلم را به حرکت در می آورد، سوم ساختار عصبی بدن شما که موجب حرکت دستتان می شود، چهارم اراده شما که مقدم بر سه علت قبلی است، پنجم نفس یا روح شما که اراده از او پدید می آید.

۵۸۳. امام (ع) فرمود: خداوند به شما سه اجر عنایت فرموده، اجر رفتن به جنگ، زیرا با اراده خود رفتید، اجر حضور در جبهه، زیرا به اراده خویش در آن جا حضور داشتید، اجر بازگشت از نبرد به اراده خود بازگشتید و در هیچ یک از این مراحل مجبور نبودید. ۵۸۴. پاسخ به این سؤال را در دو بخش توضیح می دهیم: ۱- اعتقاد به خدای حکیم، که با حکمت خود جهان را خلق و اداره می کند، این اطمینان را به انسان می دهد که همه وقایع و رخدادهای جهان، تحت یک برنامه سامان دهی شده و غایتمند انجام می گیرد نه اتفاقی و بی هدف ۲- در نتیجه، انسان خداشناس می داند که فقط با زندگی در یک جهان قانون مند، حاکم بر جهان هستی و خلقت را بشناسد و برای رفع نیازهای خود از آنها استفاده کند.

۵۸۵. گزینه «۱» با مورد «پ» منطبق است.

گزینه «۲» با مورد «الف» منطبق است.

گزینه «۳» با مورد «ت» منطبق است.

گزینه «۴» با مورد «ب» منطبق است.

۵۸۶. **گزینه ۴** اختیار یک حقیقت وجدانی است و هر انسانی آن را در خود می یابد. مشهود بودن اختیار به این معنی است که حتی کسی که اختیار را در سخن یا بحث انکار می کند در عمل از آن بهره می جوید.

۵۸۷. **گزینه ۱** گزینه ۱ نادرست است؛ چون اختیار در عمل قابل انکار نیست، ولی در بحث قابل انکار است.

۵۸۸. **گزینه ۳** اختیار حقیقی وجدانی و مشهود و انکارناپذیر است و آیه «قَدْ جَاءَكُمْ بَصَافُ مِنْ رَبِّكُمْ...» به همین مفهوم اشاره می کند.

۵۸۹. **گزینه ۴** سه آیه قبل مانند اشعار فوق به قدرت اختیار انسان اشاره دارد؛ ولی گزینه ۴ مرتبط با بحث اختیار نیست و به توحید عملی اشاره دارد.

۵۹۰. **گزینه ۱** بیت «چوب حق و پشت و پهلوی آن او / من غلام و آلت فرمان او» به قدرت اختیار و انسان اشاره دارد و با توجه به این بیت، اختیار یک حقیقت وجدانی است و هر کس آن را در خود می یابد.

۵۹۱. **گزینه ۲** گاهی نیز دچار تردید می شویم که از میان چندین راه و چندین کار کدام یک را انتخاب کنیم؛ تفکر و تصمیم.

۵۹۲. **گزینه ۱** خدای متعال با همین قوه اختیار، بشر را راهنمایی کرده و او را مختار گذاشته که از راهنمایی خداوند استفاده کند. با توجه به محتوای عبارت که در خصوص هدایت خاص انسان است، می توان گفت هدایت تشریعی است.

۵۹۳. **گزینه ۴** احساس رضایت نشانه آن است که آن کار را از خود و نتیجه اراده و تصمیم عاقلانه خود می دانیم. این احساس ندامت نشانگر آن است که من توان ترک آن کار را داشته ام.

۵۹۴. **گزینه ۳** با وجود روشن بودن اختیار و بی نیازی آن از استدلال، شواهدی بر وجود اختیار در وجود انسان است که یکی از این شواهد تفکر و تصمیمی است که با مفهوم بیت «این که فردا این کنم یا آن کنم / خود دلیل اختیار است ای صنم» ارتباط مفهومی دارد.

۵۹۵. **گزینه ۳** مسئولیت پذیری: «هیچ گویی سنگ را فردا بیا ...» احساس رضایت و پشیمانی: «گر نبودی اختیار این شرم چیست ...»

۵۹۶. **گزینه ۳** تفکر و تصمیم. هر کدام از ما همواره تصمیم هایی می گیریم و برای این تصمیم ها ابتدا اندیشه می کنیم، جوانب آن را می سنجیم و سپس دست به عمل می زنیم، گاهی نیز دچار تردید می شویم. مفهوم بیت «این که فردا این کنم یا آن کنم / خود دلیل اختیار است ای صنم» به آن اشاره دارد.

۵۹۷. **گزینه ۱** مسئولیت پذیری: «هیچ عاقل مر کلوخی را زند ...» تفکر و تصمیم: «گاهی نیز دچار تردید می شویم ...»

۵۹۸. **گزینه ۲** بیت «بندگی کن تا که سلطانت کنند / تن رها کن تا همه جانت کنند» به بحث اختیار اشاره ندارد.

۵۹۹. **گزینه ۱** مسئولیت‌پذیری: عهدها و پیمان‌ها نیز بر همین اساس‌اند. مسئولیت‌پذیری: «هیچ عاقل مر کلوخی را زنده/هیچ با سنگی عتابی کس کند؟»
۶۰۰. **گزینه ۴** مسئولیت‌پذیری: اگر کسی پیمان‌شکنی کند و ... خود را مستحق مجازات می‌داند. احساس رضایت و پشیمانی: هرگاه در کاری موفق شویم احساس رضایت و خرسندی وجودمان را فرامی‌گیرد. تفکر و تصمیم: برای این تصمیم‌ها ابتدا اندیشه می‌کنیم... سپس دست به عمل می‌زنیم.
۶۰۱. **گزینه ۳** مسئولیت‌پذیری: «هیچ عاقل مر کلوخی را زنده ...» یعنی اراده انسان در طول اراده خداست.
۶۰۲. **گزینه ۲** خدای متعال متناسب با همین قوه اختیار، بشر را راهنمایی کرده است.
۶۰۳. **گزینه ۱** خداوند راه هدایت را پیش روی انسان قرار داده است. این که انسان این راه را انتخاب کند یا نکند، به اختیار او نهاده شده است.
۶۰۴. **گزینه ۱** آیه‌ای که در گزینه ۱ آمده است، بر این که اگر انسان، بد انتخاب کند خود ضرر می‌بیند و ... دلالت دارد؛ پس پاسخ تست است. گزینه ۲ و ۴ مربوط به حوزه قضا و قدر الهی هستند و گزینه ۳ به وجود اختیار اشاره دارد؛ اما در مورد ضرر دیدن از انتخاب، صحبتی در آن نشده است.
۶۰۵. **گزینه ۳** علت: قوه اختیار است و معلول: انتخاب‌گری و گزینش‌گری. آیه «هر کس که خواست بینا شود و ...» ارتباط مفهومی با آیه صورت تست دارد.
۶۰۶. **گزینه ۳** آیات گزینه‌های ۱، ۲ و ۴ به اختیار مربوط است.
۶۰۷. **گزینه ۱** پاسخ باید آیه‌ای باشد که بر وجود اختیار تأکید بکند که هر دو آیه در گزینه ۱ آمده است.
۶۰۸. **گزینه ۱** آیه بر مفهوم هدایت دلالت دارد و این که انسان‌ها براساس اختیار خود تصمیم می‌گیرند که هدایت را بپذیرند یا نه.
۶۰۹. **گزینه ۱** تدبر در قرآن: «قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ...» مفهوم آیه اشاره دارد به این که پیروی کردن یا نکردن از هدایت الهی به خود انسان بر می‌گردد.
۶۱۰. **گزینه ۱** فواید و ثمرات زندگی: ۱. برطرف نمودن نیازها ۲. پیمودن پله‌های کمال ۳. به فعلیت رساندن استعدادها.
۶۱۱. **گزینه ۲** این بینش و نگرش (اعتقاد به خدای حکیم) به انسان اطمینان می‌دهد که می‌تواند در این جهان از قدرت اختیار خود بهره‌بردار و برای ساختن امروز و فردای خود و جامعه تلاش کند و ثمرات تلاش خود را مشاهده نماید. در واقع انسان در دایره قضا و قدر که او را در بر گرفته است، اختیار خود را آشکار می‌سازد.
۶۱۲. **گزینه ۱** این بینش و نگرش (اعتقاد به خدای حکیم) به انسان اطمینان می‌دهد که می‌تواند در این جهان از قدرت اختیار خود بهره‌بردار. در نتیجه اعتقاد فوق، انسان خدانشناس می‌داند در جهانی زندگی می‌کند که قدر و قضای الهی بر آن حاکم است.
۶۱۳. **گزینه ۲** زندگی در جهانی که قدر و قضای الهی در آن حاکم است، مولود اعتقاد داشتن به خدای حکیم است و پشتوانه زندگی در چنین جهانی علم و قدرت الهی است.
۶۱۴. **گزینه ۳** این بینش و نگرش (اعتقاد به خدای حکیم) به انسان اطمینان می‌دهد که می‌تواند در این جهان از قدرت اختیار خود بهره‌بردار. پس توسعه فعالیت‌های اختیاری، تابع معرفت به تقدیر الهی است و تقدیر الهی برخاسته از علم الهی است.
۶۱۵. **گزینه ۳** قضا به معنای به انجام رساندن، پایان دادن و حکم کردن است. مخلوقات جهان از آن جهت که با فرمان و حکم و اراده الهی ایجاد می‌شوند، به قضای الهی وابسته‌اند.
۶۱۶. **گزینه ۲** مخلوقات جهان از آن جهت که با فرمان، حکم و اراده الهی ایجاد می‌شوند، به قضای الهی وابسته‌اند.

۶۱۷. **گزینه ۴** اینکه می‌گوییم قدر و قضای الهی به جهان، حاکم است، به این معناست که نقشه جهان با همه موجودات و اجرا و پیاده کردن آن نیز به اراده خداست. گزینه ۱ نادرست است؛ چون فقط به «برنامه‌ریزی» اشاره کرده است نه اجرا. گزینه ۲ نادرست است، چون فقط به «نقشه» جهان اشاره کرده است نه «اجرای آن». گزینه ۳ نادرست است، چون فقط به «اجرا» اشاره کرده است نه «طراحی و برنامه‌ریزی». پاسخ گزینه ۴ است که در آن هر دو مورد ارائه شده است.
۶۱۸. **گزینه ۲** از آن جهت که خدای متعال با علم خود اندازه، ویژگی و حدود مخلوقات را تعیین می‌کند، مقدر به تقدیر الهی است. به این معنا که نقشه جهان با همه موجودات و ویژگی‌هایش از آن خداست.
۶۱۹. **گزینه ۴** این که می‌گوییم قدر و قضای الهی به جهان حاکم است، به این معناست که نقشه جهان با همه موجودات و اجرا و پیاده کردن آن نیز به اراده خداست.
۶۲۰. **گزینه ۱** نقشه جهان ناشی از علم خداست، پیاده و اجرا کردن آن نیز به اراده خداست.
۶۲۱. **گزینه ۳** آبی که برای رفع تشنگی می‌نوشیم به سبب اعتماد به همین تقدیر و قضاست؛ یعنی می‌دانیم که خداوند آب را با این ویژگی آفریده تا سبب رفع تشنگی شود.
۶۲۲. **گزینه ۱** اصلاح یک پندار: برخی چنین پنداشته‌اند و تصور می‌کنند که تقدیر چیزی و رای قانونمندی جهان و نظم در آن است.
۶۲۳. **گزینه ۳** امام به یاران خود یاد دادند که نگرش صحیح به قوانین زندگی انسان، عامل و زمینه‌ساز تحرک و عمل انسان است.
۶۲۴. **گزینه ۱** برخی تصور می‌کنند تقدیر چیزی و رای قانونمندی جهان و نظم در آن است. امام فرمود: «... نه بلکه از قضای الهی به قدر الهی پناه می‌برم.»
۶۲۵. **گزینه ۳** برداشت نابه‌جای آن شخص چنین بود که حرکت و تغییر مکان و تصمیم‌گیری بر اساس دستور عقل بی‌فایده است. آن حضرت با رفتار و سپس گفتار خود این بینش را رد کرد.
۶۲۶. **گزینه ۲** فروریختن دیوار کج، یک قضای الهی است؛ اما این قضا متناسب با ویژگی و تقدیر خاص آن دیوار است. امام فرمودند: «از قضای الهی به قدر الهی پناه می‌برم.»
۶۲۷. **گزینه ۲** تقدیر الهی شامل همه ویژگی‌ها، کیفیت‌ها و کلیه روابط میان موجودات می‌شود. یکی از تقدیرات الهی برای انسان این است که او دارای اختیار باشد.
۶۲۸. **گزینه ۴** قضا برخاسته از حکم و اراده الهی است و قدر برخاسته از علم و حکمت الهی است. تا اینجا گزینه‌های ۳ و ۴ درست هستند. تقدیر، تکیه‌گاه قضا است؛ چرا که بدون وجود تقدیر، قضا شکل نمی‌گیرد.
۶۲۹. **گزینه ۲** تقدیرات الهی برای انسان این است که «او دارای اختیار باشد»، «ویژگی مایع بودن به آب»، از تقدیرات است. «فروریختن دیوار کج» یک قضای الهی است.
۶۳۰. **گزینه ۱** «جوشش آب در درجه مشخص» بیانگر ویژگی و اندازه است پس «قدر الهی» است و «برخورداری انسان از اختیار» نیز بیانگر قدر الهی است. اختیار در طول اراده الهی است.
۶۳۱. **گزینه ۴** از جهت پیدایش، به مفهوم قضا اشاره دارد و از جهت ویژگی‌ها به مفهوم قدر اشاره دارد.
۶۳۲. **گزینه ۳** «وجود اختیار» به تقدیر اشاره دارد و «مایع بودن» آب نیز همچنین و خروج از تقدیر ناممکن است. (انسان نمی‌تواند از اختیار که ویژگی ذاتی اوست فرار کند).
۶۳۳. **گزینه ۳** «تعیین مسیر حرکت خورشید و جایگاه‌های ماه» به تقدیر الهی اشاره دارد و حاکی از علم و حکمت الهی است.
۶۳۴. **گزینه ۳** «تعیین نقشه» با همه موجودات و ریزه‌کاری‌ها و ... از علم خداست و تحقق آن وابسته به اراده خداست که اولی قدر و دومی قضا است.

۶۳۵. **گزینه ۳** نظام قانونمند جهان آفرینش به انسان امکان داده است تا دروازه‌های علم را بگشاید. به گونه‌ای که نه تنها این نظام سدّ راه او نشود؛ بلکه زمینه‌ساز عروج و صعود وی نیز بشود.

۶۳۶. **گزینه ۲** تقدیرات و قانونمندی‌ها، لازمه کار اختیاری انسان است. نظام قانونمند به انسان امکان داده است تا از فکر و اختیار خود بهره ببرد، دروازه‌های علم را بگشاید و ...

۶۳۷. **گزینه ۱** در پیدایش هر پدیده ممکن است چند عامل به صورت مجموعه و با همکاری یکدیگر مشارکت کنند. در علل عرضی هر عامل به طور مستقیم نقش خاصی را برعهده دارد.

۶۳۸. **گزینه ۱** گاهی تأثیر چند عامل در پیدایش یک پدیده این گونه است که یک عامل در عامل دوم اثر می‌گذارد. مثلاً برای رویش گل مجموعه‌ای از عوامل دست به دست هم می‌دهند و با مشارکت یکدیگر گل را پدید می‌آورند.

۶۳۹. **گزینه ۳** وقتی واژه «مراتب» را در یک عبارت می‌بینیم، به این معناست که با «علل طولی» سروکار داریم.

۶۴۰. **گزینه ۱** وقتی واژه «با واسطه» را در یک عبارت می‌بینیم به این معناست که با «علل طولی» سروکار داریم. «اراده» در طول علل است.

۶۴۱. **گزینه ۴** وجود چند عامل که هر کدام نقش خاص دارند، در توضیح علل عرضی است.

۶۴۲. **گزینه ۲** استقلال در فاعلیت مخلوقات به معنی وجود چند فاعل است یعنی چند خالق. پس شرک در خالقیت است. ارتباط طولی پدیده‌ها نشان از این دارد که رابطه عرضی نیست و وقتی رابطه عرضی باشد، یعنی شرک در ربوبیت، پس وقتی رابطه طولی است؛ یعنی توحید در ربوبیت.

۶۴۳. **گزینه ۴** رابطه انسان با خدا رابطه عرضی نیست. پس گزینه ۴ مفهوم نادرستی دارد.

۶۴۴. **گزینه ۴** رابطه با واسطه، بیانگر علل طولی است (مثال نگارش) و رابطه مشارکتی بیانگر علل عرضی است (مثال رویش گل).

۶۴۵. **گزینه ۱** رابطه نظام مقدر جهان و اراده انسان، رابطه طولی است؛ یعنی ابتدا نظام مقدر جهان اثرگذار است و سپس اراده انسان.

درس ششم

آزمون اول

۶۴۶. ترجمه: «هرکسی طعم مرگ را می‌چشد و قطعاً ما شما را با شر و خیری آزمایش و به‌سوی ما بازگردانده می‌شوید.» مفهوم: سنت عام ابتلاء و امتحان

۶۴۷. سنت عام امداد الهی

۶۴۸. ترجمه: «کسی که کار نیکی بیاورد، ده برابر آن پاداش می‌گیرد و کسی که کار بدی بیاورد جز به اندازه آن کیفر نمی‌شود و بر آنان ستم نمی‌شود.» مفهوم: سنت سبقت رحمت بر عذاب

۶۴۹. مراتب امتحان

۶۵۰. قانون‌مندی حاکم بر جهان خلقت

۶۵۱. تقدیر الهی

۶۵۲. جهان خلقت

۶۵۳. حاکم بر زندگی انسان‌ها

۶۵۷. عمر را افزایش می‌دهد.

۶۵۸. نادرست (قانون‌مندی‌ها اختصاص به پدیده‌های طبیعی ندارد و زندگی فرد و اجتماعی انسان‌ها را در بر می‌گیرد).

۶۵۹. درست

۶۶۱. نادرست (خداوند امکانات رسیدن به هدف‌های هر دو گروه حق و باطل را یکسان فراهم کرده‌است).

۶۶۲. نادرست. (در کسب توفیق الهی، عامل درونی هم نقشی تعیین کننده دارد).

۶۶۳. نادرست (آمزش گناهان با توبه حاصل می‌شود).

۶۶۴. درست

۶۶۵. درست (تأثیر اعمال انسان در زندگی او)

۶۶۶. قانون‌مندی‌های حاکم بر جهان خلقت را سنت الهی می‌نامند.

۶۶۷. در لغت به معنای امتحان است.

۶۶۸. به معنای آسان نمودن است.

۶۶۹. به معنای قراردادن فرد در تنگنا یا موقعیتی است که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی یا نادرستی آن‌چه که ادعا کرده، مشخص سازد.

۶۷۰. از آنجا که خداوند به بندگان خود محبت دارد، با همه آنان، چه نیکوکار و چه گناه‌کار، به لطف و مهربانی رفتار می‌کند؛ یعنی حتی آنجا که خداوند بر کسی غضب می‌کند، بازهم از دریچه لطف و رحمت است.

۶۷۱. قطع رحم و بی‌محبتی به خویشان، عمر را کاهش می‌دهد. احسان به والدین، امانت داری، لقمه حلال، آب دادن به درخت تشنه، سیراب کردن حیوانات و نیز برطرف کردن اندوه و غصه دیگران، زندگی را بهبود می‌بخشد.

۶۷۲. امداد خاص خدای متعال نسبت به آنان که با نیت پاک قدم در راه حق می‌گذارند و سعادت جهان آخرت و رضایت پروردگار را هدف خود قرار می‌دهند، توفیق الهی نام دارد.

۶۷۳. در امتحان بشری ما غالباً از حقیقت درون افراد بی‌خبر هستیم و می‌کوشیم تا از طریق امتحان کردن آنها به آگاهی لازم برسیم؛ ولی امتحان خداوند علیم برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است.

۶۷۴. مردم در مقابل دعوت انبیاء به دو دسته تقسیم می‌شوند: دسته‌ای به ندای حقیقت پاسخ مثبت می‌دهند و هدایت الهی را می‌پذیرند، و دسته‌ای لجاجت و ورزیده و در مقابل حق می‌ایستند. خداوند، سنت و قانون خود را بر این قرار داده که هر فرد، هر کدام از این دو راه را برگزیند، بتواند از همین امکاناتی که خدا در اختیارش قرار داده استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده است، به پیش رود و باطن خود را آشکار کند. سنت حاکم بر هر دو گروه را امداد می‌نامند.

۶۷۵. با توجه به آیه شریفه، چنانچه مردم شهرها ایمان و تقوا پیشه کنند، از برکات الهی در آسمان و زمین برخوردار می‌گردند؛ ولی اگر راه حق و حقیقت را تکذیب نمایند، گرفتار شده و به کیفر اعمالشان می‌رسند، زیرا نخست خداوند به آنها مهلت می‌دهد تا بلکه از خواب غفلت بیدار شوند، اما آن‌ها این فرصت را وسیله غوطه‌ور شدن در تاریکی‌ها قرار می‌دهند.

۶۷۶. الف) کسی که گرفتاری‌ها را امتحان الهی می‌داند، آن را وسیله‌ای برای رشد معنوی خود تلقی می‌کند؛ اما کسی که گرفتاری‌ها را پیشامد طبیعی می‌داند، از خدا ناامید شده و از او دور می‌گردد. ب) کسی که مصیبت‌ها را امتحان الهی می‌داند، صبوری پیشه می‌کند و قدرت تحملش بیشتر می‌شود؛ اما فردی که مصیبت‌ها را طبیعی تلقی می‌کند، تحمل مواجه شدن با آن‌ها را ندارد و همواره بی‌تابی می‌کند. ج) کسی که گرفتاری‌ها را امتحان الهی می‌داند، دچار یأس و ناامیدی نمی‌شود؛ ولی کسی که گرفتاری‌ها را پیشامد طبیعی می‌داند، دچار یأس و افسردگی می‌گردد.

۶۷۷. گزینه ۱ «ا» با مورد «ب» منطبق است.

گزینه ۲ «ب» با مورد «پ» منطبق است.

گزینه ۳ «ا» با مورد «الف» منطبق است.

گزینه ۴ «ت» با مورد «د» منطبق است.

آزمون دوم

۶۷۸. ترجمه: «و کسانی که در راه ما جهاد می‌کنند، حتماً آنان را به راه‌های خود هدایت می‌کنیم.» بر سنت خاص توفیق الهی دلالت دارد. (امتحان نهایی خرداد ۹۲)